

Netwerk
Mediawijsheid

Toelichting Mediawijsheid Competentiemodel 2021

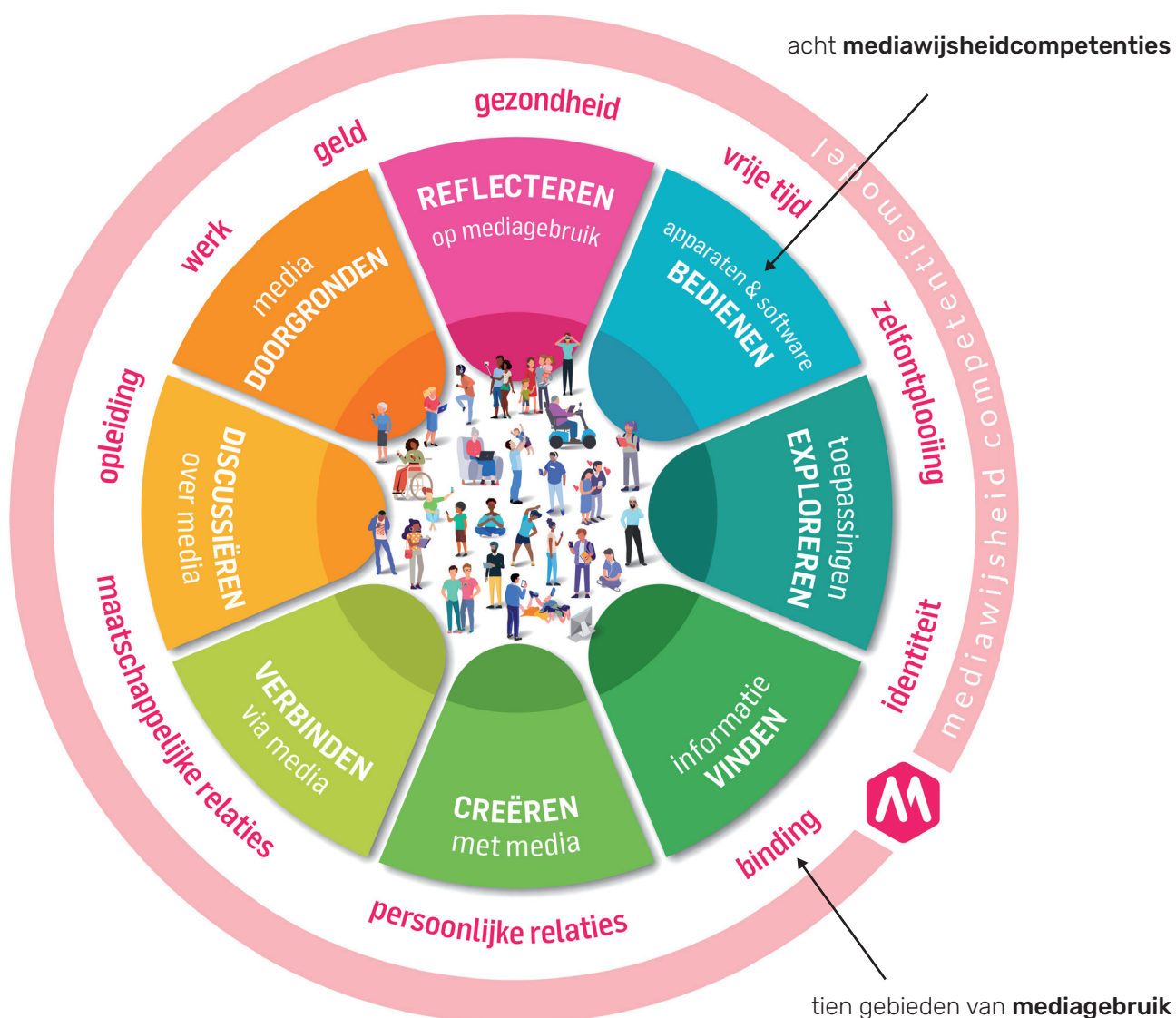

Toelichting Mediawijsheid Competentiemodel 2021

In het midden van het Mediawijsheid Competentiemodel 2021 staan wij – de 17,5 miljoen Nederlanders die zich vermaken, sporten, naar school gaan, werken, van hun pensioen genieten, hun hobby uitoefenen, vriendschappen sluiten en verliefd worden in de mediasamenleving van nu.

Daaromheen staan twee ringen. In de binnenring staan de acht mediawijsheid-competenties. In de buitenring staan de tien gebieden waarbinnen mensen concrete uitkomsten kunnen ervaren van hun mediagebruik.

In deze toelichting zetten we de **acht competenties**, de **tien gebieden** en de **werking** van het model uiteen.

De acht mediawijsheidcompetenties

APPARATEN EN SOFTWARE **BEDIENEN**

- diverse apparaten kunnen bedienen
- overweg kunnen met softwareprogramma's en toepassingen

Om optimaal te kunnen meedoen in de mediasamenleving is het noodzakelijk om diverse apparaten te kunnen bedienen en overweg te kunnen met een palet aan softwareprogramma's en toepassingen. In alle lagen van de bevolking valt winst te boeken op het gebied van bedieningsvaardigheden. Zo heeft een derde van de hoogopgeleide Nederlanders niet meer dan een basisoniveau aan digitale vaardigheden. Het digitaal meest kwetsbare deel van de bevolking, zo'n drie miljoen Nederlanders, ontbreekt het aan basale bedieningsvaardigheden. Eenvoudige taken, zoals een bijlage versturen of een wachtwoord wijzigen, zijn voor deze doelgroep lastig.

TOEPASSINGEN **EXPLOREREN**

- een open, nieuwsgierige en onderzoekende houding hebben ten aanzien van apparaten en toepassingen

Nieuwe media bieden talloze mogelijkheden om je leven gemakkelijker te maken, je persoonlijke doelstellingen te realiseren en je horizon te verbreden. Wie daarvan wil profiteren, heeft er baat bij op de hoogte te blijven van nieuwe toepassingen, ze actief uit te proberen en te kijken of en hoe ze je leven kunnen verrijken. Bij deze competentie gaat het om een open, nieuwsgierige en onderzoekende houding.

INFORMATIE **VINDEN**

- bruikbare en betrouwbare informatie kunnen vinden, beoordelen, filteren en selecteren
- informatie kunnen bewaren, organiseren, terugvinden, delen en presenteren
- desinformatie en nepnieuws kunnen ontmaskeren

In de huidige informatiesamenleving is het van belang om bruikbare en betrouwbare informatie te kunnen vinden. Daartoe moet je het informatieaanbod kunnen beoordelen en de juiste informatie kunnen filteren en selecteren. Vervolgens is het handig als je de verzamelde informatie kunt bewaren, organiseren, terugvinden, delen en presenteren. Ook het ontmaskeren van desinformatie en nepnieuws behoort tot de essentiële informativaardigheden van de 21ste eeuw.

CREËREN MET MEDIA

- **media-inhouden kunnen creëren met bestaande toepassingen**
- **zelf kunnen programmeren**

Meedoen in de mediasamenleving betekent niet alleen media-inhouden van anderen consumeren, maar ook zélf media-inhouden creëren. Dit kan gaan om het maken van een foto of het sturen van een gifje, maar ook om complexere taken als een video bewerken, een infographic maken, een Minecraft-landschap bouwen, een bijdrage leveren aan Wikipedia of een zelfontworpen object 3D-printen. Aan het uiteinde van het makerspectrum staat de vaardigheid om zelf code te kunnen schrijven in een programmeertaal.

VERBINDEN VIA MEDIA

- **zich op prettige, zinvolle en constructieve wijze met anderen kunnen verbinden via media**

In de huidige mediasamenleving communiceren we steeds meer online. Je appt met gezinsleden en vrienden, videobelt met collega's en chat met bedrijven en organisaties. De kwaliteit van je sociale leven hangt daardoor af van hoe goed je in staat bent je via media met anderen te verbinden. Sociale media bieden veel mogelijkheden om sociale relaties te onderhouden en te versterken. Tegelijkertijd zijn er veel mensen die deze mogelijkheden niet weten te benutten en zich daardoor niet gezien, niet gehoord en eenzaam voelen.

DISCUSSIËREN OVER MEDIA

- **het eigen mediagebruik, dat van anderen, en de richting van de mediasamenleving als geheel, kritisch en constructief bespreken in een open dialoog met anderen**

In de mediasamenleving van nu heeft niemand de mediawijsheid in pacht. Hoeveel data je prijs wilt geven, hoeveel slimme apparaten je in huis haalt, hoeveel schermtijd goed voor je is; deze en vele andere vragen staan volop in de actualiteit in het maatschappelijke debat. Mediawijsheid is geen vastomlijnd eindpunt waar iedereen moet uitkomen. Wat mediawijs is, en wat niet, dienen we samen uit te zoeken. Tussen individuen in onderlinge dialoog; en als samenleving in maatschappelijke dialoog. De competentie DISCUSSIËREN gaat (net als EXPLOREREN) om een houdingsaspect: de attitude om het eigen mediagebruik, dat van anderen, en de richting van de mediasamenleving als geheel, kritisch en constructief te bespreken in een open dialoog met anderen.

MEDIA DOORGRONDEN

- inzicht hebben in de medialisering van de samenleving
- kleuring van mediaboodschappen kunnen herkennen
- inzicht hebben in de technologieën en technieken die mediaproductanten gebruiken
- onderliggende verdienmodellen kunnen doorgronden

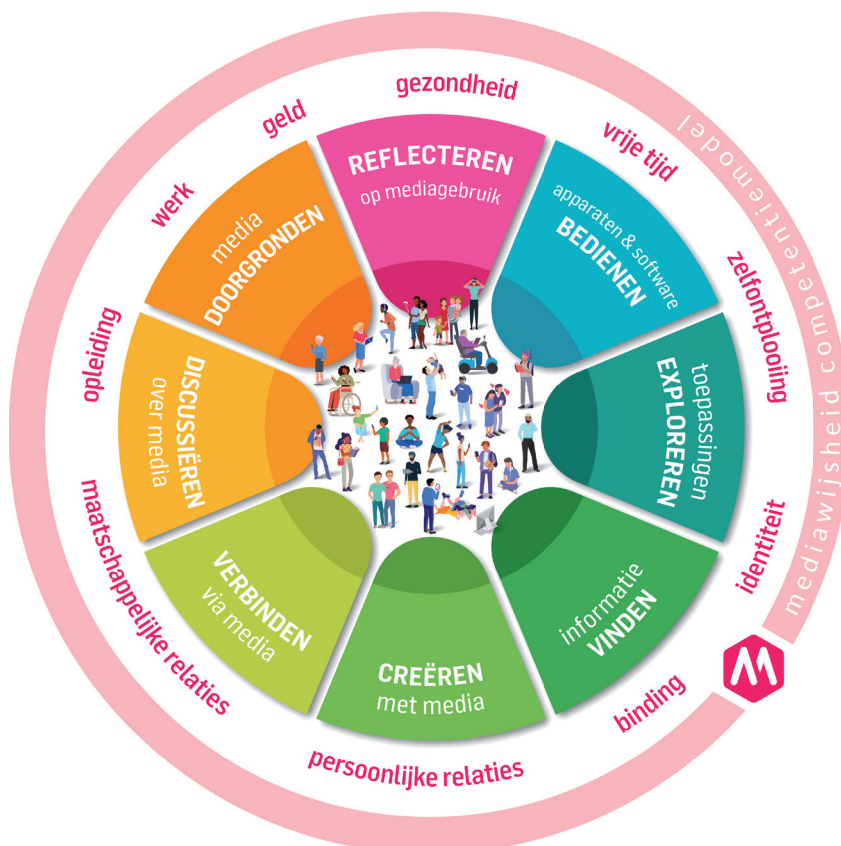
Om de regie te blijven houden over je mediagebruik is het noodzakelijk om de technieken van mediamakers te doorzien. Je digitale leven wordt er een stuk geruster op als je spam, phishing, clickbait en bots herkent. Je beeldvorming wordt een stuk genuanceerder als je weet waar PowNed en de VPRO, de Volkskrant en Trouw voor staan. Je internetgebruik wordt een stuk bewuster als je doorziet welke beeldtechnieken, algoritmes en webdesigntechnieken mediabedrijven hanteren en hoe ze daarmee geld verdienen.

REFLECTEREN OP MEDIAGEBRUIK

- de attitude om het eigen mediagebruik en dat van de groep(en) waarin men zich bevindt, regelmatig te doordenken, evalueren en waar nodig aan te passen

Media kunnen je leven verrijken. Maar ze kunnen ook een rem zijn op je ontwikkeling. Media kunnen je leven een stuk makkelijker maken. Maar ze kunnen je ook gevangen houden in improductieve patronen. Daarom is het van belang om open en kritisch naar het eigen mediagebruik te kunnen kijken. Het gaat bij deze competentie om de bereidheid om de bereidheid om je eigen mediagebruik en dat van de groep(en) waarin je je bevindt, regelmatig te doordenken, evalueren en waar nodig aan te passen.

De tien gebieden van mediagebruik

Mediawijsheid gaat niet om mediawijsheid per se, maar om gezonder worden, verdieping van vriendschappen, succes in opleiding en werk, aangename vrijetijdsbesteding, et cetera. Mediawijsheid vindt dus nooit plaats in een vacuüm: mediawijsheid gaat altijd om het bereiken van doelen. In de buitenring van het Mediawijsheid Competentiemodel 2021 beschrijven we tien gebieden waarbinnen mediawijs mediagebruik je doelen dichterbij brengt.

gezondheid

Op het gebied van fysieke gezondheid, mentale balans en levensstijl kun je online uiteenlopende doelen bereiken. Het internet biedt informatie over allerhande diëten, superfoods, kwaaltjes en ziektes. Je kunt er tips voor sportbeoefening vinden en lezen over de werking van het brein. Daarnaast komen er steeds meer apparaten en toepassingen om je lichamelijke conditie te meten. Op basis van al deze informatie kun je betere beslissingen nemen met betrekking tot je fysieke en mentale welzijn.

vrije tijd

Het internet biedt veel mogelijkheden om je vrije tijd aangenamer te maken. Muziek liefhebbers kopen online tickets voor concerten; sportfanaten boeken op het internet minitrips voor Europese uitwedstrijden. Digitale media zijn voor veel mensen ook op zichzelf een vorm van vrijetijdsbesteding. Velen brengen hun vrije tijd gamend, kunst bekijkend, e-boeken lezend, muziek luisterend, kletsend met vrienden of online shoppend door.

zelfontplooiing

Het streven naar zelfontplooiing kenmerkt ons als mens. Nieuwe media bieden talloze mogelijkheden onszelf als persoon te ontwikkelen, bij te leren, te ontdekken en nieuwe dingen te ondernemen. Via het internet kun je precies het item bestellen dat je nodig hebt voor je uitrusting. Op fora en op sociale media kun je je verbinden met mensen met dezelfde hobby's, passies en interesses. Wie van koken houdt, kan zich laten inspireren door een kookblog.

identiteit

Ieder mens denkt wel eens na over de vragen: wie ben ik, en wie wil ik zijn? Die vragen beantwoord je in het offline leven, maar ook meer en meer in het digitale domein. Nieuwe media bieden talloze mogelijkheden je eigen digitale identiteit vorm te geven: Welke profielfoto kies ik? Van welke groepen word ik lid? Wie accepteer ik als vrienden? Wat klik ik aan? Wat like ik en wat share ik? Wat geef ik prijs en wat houd ik voor mezelf?

binding

Onze samenleving is de laatste decennia individualistischer geworden. Traditionele verbanden zijn minder sterk geworden. Processen van modernisering en globalisering hebben de binding met de eigen omgeving verder geërodeerd. Media kunnen de verloren gegane gevoelens van je thuis voelen in en verbonden voelen met een gemeenschap helpen herstellen. Dit kan bijvoorbeeld door een buurtapp of lokale nieuwsapp te installeren. Maar ook door deel te nemen aan een community, bijvoorbeeld rondom je seksuele geaardheid, leeftijdsgroep of land van herkomst.

persoonlijke relaties

Hoe meer tijd we online doorbrengen, hoe vaker we onze smartphones en andere apparaten gebruiken om onze persoonlijke relaties te versterken of nieuwe aan te gaan. Dit kan gaan om relaties met onze partners, familieleden en vrienden. Maar ook om persoonlijke contacten met buurtgenoten, clubgenoten, partijgenoten en geloofsgenoten.

maatschappelijke relaties

Onder maatschappelijke relaties verstaan we de formele betrekkingen met bedrijven, overheden, instanties en instellingen. Om je product te retourneren, een subsidie te krijgen, je rechten te claimen, je stem te laten gelden en gehoord te worden zijn burgers in de mediasamenleving van nu steeds vaker aangewezen op digitale communicatiekanalen.

opleiding

Waar onze opleidingen, cursussen en trainingen zich voorheen afspeelden in en rondom gebouwen, krijgen onze studierolles een steeds grotere online component. We oriënteren ons online op een nieuwe opleiding, bezoeken online open dagen, volgen online cursussen en MOOCs, en zetten de opleidingen die we gevolgd hebben in onze LinkedIn-profielen. Ook binnen het onderwijs dat we volgen spelen media een steeds grotere rol.

werk

Binnen steeds meer beroepen wordt goed kunnen omgaan met media alsmaar belangrijker om je werk goed te kunnen uitvoeren. Dit geldt vanzelfsprekend voor beeldschermwerkers. Maar ook collega's die niet achter de pc zitten voeren steeds meer taken online uit. Ook in sectoren waarbinnen technologie lang geen voorname rol speelde, wordt effectief mediagebruik steeds belangrijker. Bakkers en kappers zien hun omzet stijgen door effectieve inzet van sociale media. Boeren gebruiken drones om gewassen te monitoren en sociale media om erkenning te krijgen voor hun werk. Ook om een baan te krijgen heb je digitale vaardigheden nodig, nu sollicitatieprocedures een steeds grotere digitale component hebben.

geld

Of het nu gaat om het verkopen van je oude spullen, de aanschaf van nieuwe producten, het kopen van aandelen (of bitcoins) of het overzetten van een hypotheek; bij al deze zaken is mediawijsheid onmisbaar. Wie slim gebruikmaakt van de online mogelijkheden, kan daar veel voordeel uit halen. Daarnaast kun je bijvoorbeeld via het internet beter inzicht krijgen in hoe jouw geld besteed wordt door banken, energiemaatschappijen en pensioenfondsen.

Werking van het model

Met de twee ringen in het Mediawijsheid Competentiemodel 2021 hebben we een dynamisch model ontwikkeld, dat op drie manieren ingezet kan worden.

Ten eerste benadrukt het model dat de ontwikkeling van de mediawijsheidcompetenties in de binnenring altijd concrete doelen dient. De buitenring functioneert daarbij als 'checklist' en als stimulans.

Wie bijvoorbeeld lesmateriaal ontwikkelt om met een doelgroep aan slag te gaan met informatievaardigheden (competentie VINDEN uit de binnenring), kan inventariseren met betrekking tot welke gebieden van mediagebruik dit wordt gedaan (bijvoorbeeld VINDEN met betrekking tot **opleiding**).

Het model is daarbij bedoeld als stimulans om het aanbod te verbreden. Het model daagt mediawijsheid-professionals uit om diensten, materialen en producten te ontwikkelen met betrekking tot de gebieden van mediagebruik waarvoor het aanbod nog beperkt is (bijvoorbeeld CREËREN met betrekking tot **werk**; EXPLOREREN met betrekking tot **binding**; VINDEN met betrekking tot **gezondheid**).

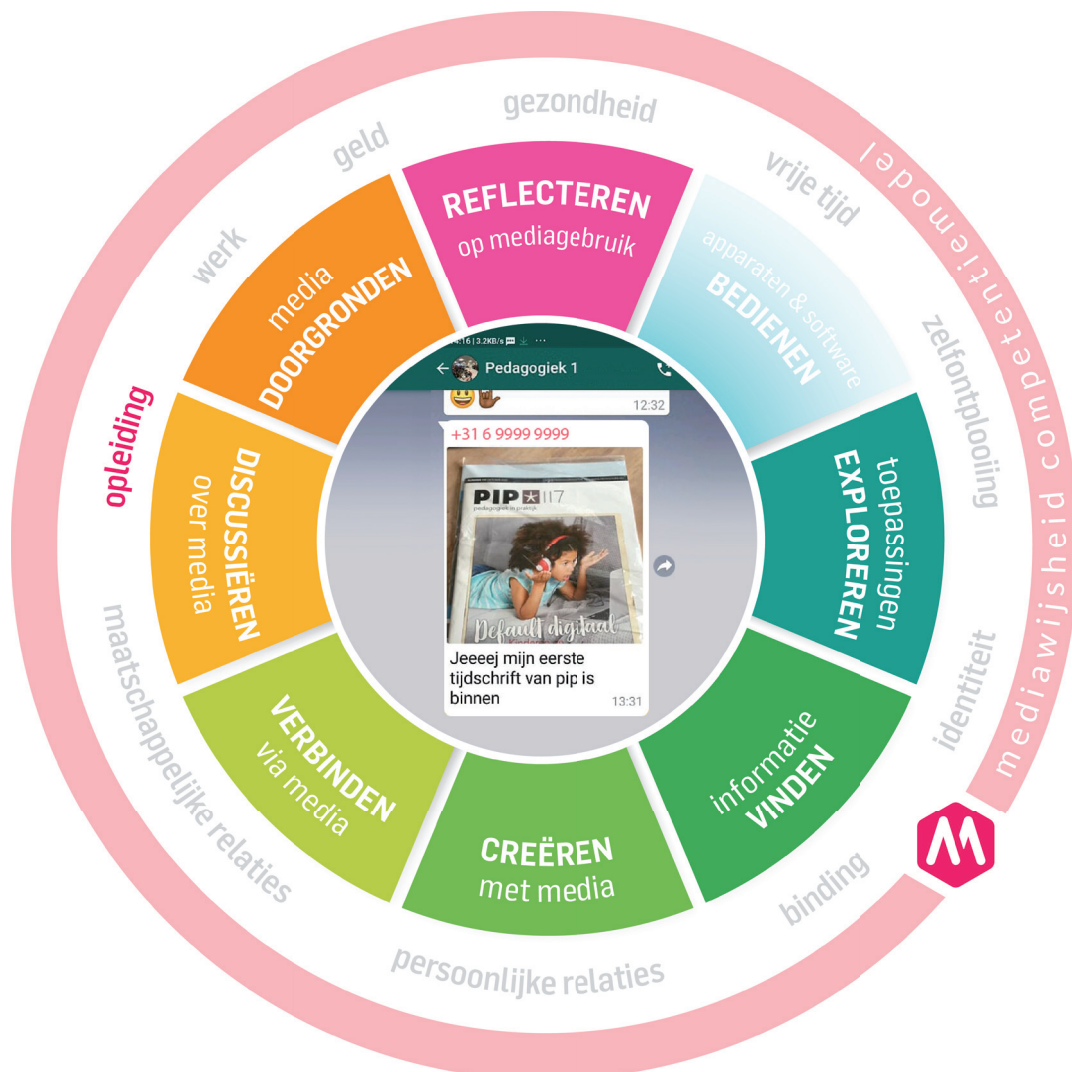

Werking van het model

Ten tweede maakt het model duidelijk dat mediawijsheid onmisbaar is om doelen te realiseren via mediagebruik. Dit keer functioneert de binnenring als 'checklist' en als stimulans.

Een docent in het hoger onderwijs kan bijvoorbeeld een WhatsApp-groep aanmaken om praktische informatie over colleegetijden en studiestof te communiceren (**opleiding**). Een check van de acht mediawijsheidcompetenties kan de docent inspireren de functies van de groep uit te breiden. Studenten kunnen videoverslagen delen van uitgevoerde praktijkopdrachten (**CREËREN**), waarbij ze elkaar kunnen inspireren nieuwe programma's en apps uit te proberen (**EXPLOREREN**). Ze kunnen elders gevonden tips, weetjes, events en nieuws uit het vakgebied met elkaar delen (**VERBINDEN**). Daarbij kan de docent studenten helpen om goede informatie te onderscheiden van sensatienieuws (**VINDEN**; **DISCUSSIËREN**; **DOORGRONDEN**). Verder kan de docent de sociale processen die zich in de groep voordoen bespreken (**REFLECTEREN**; **DISCUSSIËREN**). Door meerdere mediawijsheidcompetenties aan te spreken worden de mogelijkheden van media om tastbare resultaten te behalen binnen het gebied **opleiding** benut.

Werking van het model

Ten derde laat het model zien dat de mediawijsheidcompetenties organisch met elkaar verbonden zijn. Bij mediawijs gedrag of een mediawijze overweging wordt zelden slechts één mediawijsheidcompetentie aangesproken. Vrijwel altijd zijn er meerdere tegelijk in het spel.

Wie zich voorneemt de Amstel Gold Race te gaan fietsen en daarbij wil profiteren van de digitale mogelijkheden, kan trainingsschema's downloaden (VINDEN) en blogs lezen over de voordelen van een powermeter op de fiets (EXPLOREREN). Daarbij is alertheid geboden, want ogenschijnlijk onafhankelijk reviews worden nogal eens gesponsord (DOORGRONDEN). Ben je eenmaal aan het trainen, dan kun je de motivatie verhogen door je vorderingen te delen op Strava (EXPLOREREN; VERBINDEN).

Een ander voorbeeld: wie overweegt het abonnement op Netflix op te zeggen (REFLECTEREN; DOORGRONDEN) en dit voorstelt aan de eigen partner en kinderen (DISCUSSIËREN), kan er baat bij hebben het dossier 'Gezond online' op Mediawijsheid.nl door te nemen (VINDEN; DOORGRONDEN) en er met andere ouders over van gedachten wisselen op een ouderforum (VINDEN; VERBINDEN; DISCUSSIËREN).

Deze toelichting op de werking van het model is bedoeld als inspiratie. Het is zeker niet de bedoeling creatief en eigenzinnig gebruik plat te slaan. We nodigen het netwerk juist graag uit zelf met verrassende, originele manieren te komen om met het model aan de slag te gaan. Het model, met de dynamische ringenstructuur, leent zich daar uitstekend toe en is ook mede vanuit dat oogpunt ontwikkeld.

Waarde van het model

In de afgelopen jaren heeft het in 2012 gelanceerde Mediawijsheid Competentiemodel richting gegeven aan het handelen van Nederlandse mediawijsheidprofessionals. Het model van Netwerk Mediawijsheid:

- gaf handen en voeten aan de definitie van mediawijsheid door de Raad voor Cultuur
- was startpunt voor het opzetten van nieuwe activiteiten, projecten en diensten door de 1000+ netwerkpartners
- was uitgangspunt bij de ontwikkeling van onderzoeken en meetinstrumenten om mediawijsheid bij diverse doelgroepen vast te stellen en te monitoren
- was leidend bij onder andere het toekennen van stimuleringsubsidies, de themabepaling van de Week van de Mediawijsheid en de vormgeving van MediaMasters

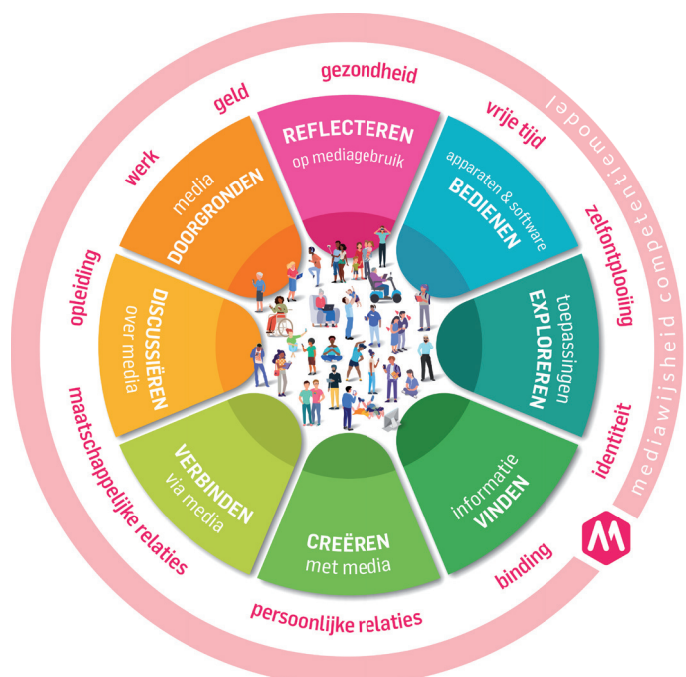
In het Mediawijsheid Competentiemodel 2021 zijn de sterke punten van het voorgaande model behouden. De competenties **EXPLOREREN** en **DISCUSSIEREN** zijn nieuw toegevoegd. Ook komt de nieuwe missie van Netwerk Mediawijsheid – **Iedereen mediawijs** – tot uiting in het nieuwe model. Door de toevoeging van de buitenring accentueren we dat mediawijsheid gaat om inclusie en participatie van alle Nederlanders, in alle domeinen van de mediasamenleving. En dat betekent: alle Nederlanders een of meer stappen vooruit op alle acht competenties, ten aanzien van alle tien doelen.

**Netwerk
Mediawijsheid**

info@mediawijzer.net
www.mediawijzer.net
www.mediawijsheid.nl

November 2020

Netwerk
Mediawijsheid

